

บทบาทเชิงพัฒนาของวิทยาลัยชุมชนในการขับเคลื่อนแผนงานบูรณาการเพื่อแก้ไขปัญหา
จังหวัดชายแดนภาคใต้

THE DEVELOPMENTAL ROLE OF COMMUNITY COLLEGES IN DRIVING INTEGRATED ACTION
PLANS TO ADDRESS THE ISSUES IN THAILAND'S SOUTHERN BORDER PROVINCES

วชิราภรณ์ สุรธนะสกุล¹ และ ครองสิน มิตะกัง²

Vachiraporn Surathanaskul¹ and Khongsin Mitatang²

กองมาตรฐานการศึกษาและวิจัย สถาบันวิทยาลัยชุมชน¹, กองแผนงานและงบประมาณ สถาบันวิทยาลัยชุมชน²

Division of Educational Standards and Research¹, Institute of Community Colleges

Division of Planning and Budget, Institute of Community Colleges²

E-mail: vachiraporns@gmail.com

Received: 2025-08-01; Revised: 2025-09-26; Accepted: 2025-10-21

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มุ่งศึกษาบทบาทและแนวทางการดำเนินงานของวิทยาลัยชุมชนในการสนับสนุนแผนงานบูรณาการเพื่อแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทเชิงพัฒนาในการส่งเสริมทักษะอาชีพ การยกระดับคุณภาพชีวิต และการสร้างสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ตลอดจนวิเคราะห์ความสอดคล้องของการดำเนินงานกับยุทธศาสตร์ชาติ นโยบายการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) การวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แนวคิดสี่เสาหลักของการเรียนรู้ของ UNESCO (1996) และ Casey (2020) เป็นกรอบการศึกษา เก็บรวบรวมข้อมูลจากรายงานผลการดำเนินงานของวิทยาลัยชุมชนในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. 2565–2567 และวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผลการวิจัยพบว่า วิทยาลัยชุมชนมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทักษะอาชีพและการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเสริมศักยภาพแรงงานและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน การดำเนินงานสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติและ SDGs โดยเฉพาะด้านการลดความเหลื่อมล้ำ การพัฒนาทุนมนุษย์ และการสร้างสันติภาพ อีกทั้งยังเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาในสังคมพหุวัฒนธรรมผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม และการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ งานวิจัยสะท้อนว่าวิทยาลัยชุมชนสามารถทำหน้าที่เป็นพลังขับเคลื่อนการพัฒนาท้องถิ่นเชิงองค์รวมโดยใช้การเรียนรู้เป็นฐาน และเป็นต้นแบบที่สามารถประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาพื้นที่ชายขอบในบริบทอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การลดความเหลื่อมล้ำ; การพัฒนาท้องถิ่น; การเรียนรู้ตลอดชีวิต; สังคมพหุวัฒนธรรม; แผนงานบูรณาการ

Abstract

This research article examines the roles and operational approaches of community colleges in supporting integrated programs to address the problems in Thailand's Southern Border Provinces. The objectives are to study the developmental roles of community colleges in promoting vocational skills, improving quality of life, and fostering a sustainable multicultural society, as well as to analyze the alignment of their operations with the National Strategy, policies for the development of the Southern Border Provinces, and the Sustainable Development Goals (SDGs). To achieve these objectives, the study employed a qualitative research design, guided by UNESCO's (1996) and Casey's (2020) Four Pillars of Learning as the conceptual framework, and analyzed data from community college performance reports (fiscal years 2022–2024) using content analysis. The findings reveal that community colleges play a crucial role in developing vocational skills and lifelong learning to enhance labor potential and improve the overall quality of life. Their operations align with the National Strategy and the SDGs, particularly in reducing inequality, developing human capital, and promoting sustainable peace. Moreover, community colleges serve as key mechanisms in multicultural societies by encouraging community participation, respecting local identities, and fostering peaceful coexistence. The study highlights that community colleges can function as driving forces for holistic local development through learning-based approaches and can serve as a model for developing other marginalized areas effectively.

Keywords: Integrated Programs; Lifelong Learning; Local Development; Multicultural Society; Reducing Inequality

บทนำ

จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย ประกอบด้วย จังหวัดยะลา ปัตตานี นราธิวาส และพื้นที่ 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา ได้แก่ อำเภอจะนะ อำเภอเทพา อำเภอนาทวี และอำเภอสะบ้าย้อย ซึ่งมีความหลากหลายทางศาสนา ภาษา และวัฒนธรรม อันสะท้อนถึงลักษณะสังคมพหุวัฒนธรรมที่ละเอียดอ่อน ต่อบริบททางประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์ท้องถิ่น การขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวจึงจำเป็นต้องอาศัย แผนงานบูรณาการที่มุ่งแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้าง ควบคู่กับการเสริมสร้างความมั่นคงและยกระดับคุณภาพชีวิต ของประชาชนอย่างรอบด้าน โดยรัฐบาลได้กำหนดทิศทางผ่าน “ร่างแผนปฏิบัติการด้านการบริหาร และการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. 2566–2570” ซึ่งมุ่งเน้นยุทธศาสตร์หลักด้านเศรษฐกิจ การศึกษา สังคม และความมั่นคงอย่างมีส่วนร่วม (National Security Council, 2022) ในด้านการศึกษา

วิทยาลัยชุมชนมีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และสร้างกลไกการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อความยั่งยืน โดยจัดอยู่ในกลุ่มสถาบันอุดมศึกษาประเภทที่ 3 ตามประกาศคณะกรรมการมาตรฐานการอุดมศึกษา พ.ศ. 2567 ซึ่งมีพันธกิจในการพัฒนาพื้นที่และประชาชนผ่านการเรียนรู้ การวิจัย การบริการวิชาการ การนวัตกรรมการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และการบริหารจัดการตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) (Office of the Higher Education Standards Committee, 2024)

แม้จะมีความพยายามในการดำเนินนโยบายเพื่อพัฒนาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างต่อเนื่อง แต่การนำไปสู่การปฏิบัติยังคงเผชิญกับความท้าทาย ดังที่งานวิจัยหลายฉบับได้ชี้ให้เห็น เช่น Suksrithong (2020) พบว่า การดำเนินงานของรัฐยังขาดความเข้าใจในบริบทวัฒนธรรมท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของประชาชนไม่ทั่วถึงและระบบการศึกษายังไม่สามารถเสริมสร้างความเข้าใจระหว่างวัฒนธรรมได้อย่างแท้จริง จากงานวิจัยของ Ahama & Leknoi (2024) พบว่า โครงการทุนอุดมศึกษามีบทบาทลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา แต่ยังคงขาดความสอดคล้องกับบริบทพื้นที่และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน เช่นเดียวกับ Thamphithak (2022) ที่เสนอว่าการนำนโยบายของรัฐยังขาดการบูรณาการเชิงพื้นที่ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการออกแบบและปฏิบัตินโยบายยังอยู่ในระดับต่ำ สะท้อนให้เห็นถึงช่องว่างของการขับเคลื่อนนโยบายที่ไม่เชื่อมโยงกับบริบทและศักยภาพของพื้นที่

ในบริบทดังกล่าว วิทยาลัยชุมชนจึงกลายเป็นกลไกสำคัญที่สามารถเชื่อมโยงแผนงานระดับชาติกับการปฏิบัติในระดับพื้นที่ โดยยึดแนวคิด “สี่เสาหลักของการเรียนรู้” (Four Pillars of Learning) ของ UNESCO (1996) และ Casey (2020) ได้แก่ การเรียนรู้เพื่อรู้ การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติ การเรียนรู้เพื่ออยู่ร่วมกัน และการเรียนรู้เพื่อเป็น ซึ่งสอดคล้องกับบทบาทของวิทยาลัยชุมชนในการเสริมสร้างองค์ความรู้ ทักษะอาชีพ ความเข้าใจระหว่างวัฒนธรรม และการพัฒนาศักยภาพของประชาชนอย่างยั่งยืน งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาบทบาทเชิงพัฒนาของวิทยาลัยชุมชนในการขับเคลื่อนแผนงานบูรณาการเพื่อแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเน้นการวิเคราะห์กลไกการดำเนินงาน แนวทางการมีส่วนร่วม และความเชื่อมโยงกับนโยบายระดับชาติ และ SDGs ตลอดจนการสะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิผลเชิงคุณภาพ เพื่อเสนอข้อเสนอเชิงนโยบายที่สามารถประยุกต์ใช้ได้จริงในบริบทของพื้นที่ทุพพิกาล อันจะนำไปสู่การพัฒนาทักษะอาชีพ การยกระดับคุณภาพชีวิต และการสร้างสังคมที่เข้มแข็งและยั่งยืน พร้อมทั้งเสนอแนวทางที่เป็นต้นแบบในการพัฒนาพื้นที่ชายขอบอื่น ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาบทบาทเชิงพัฒนาของวิทยาลัยชุมชนในด้านการส่งเสริมทักษะอาชีพ การยกระดับคุณภาพชีวิต และการเสริมสร้างสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน
- 2) เพื่อวิเคราะห์ความสอดคล้องของการดำเนินงานของวิทยาลัยชุมชนกับยุทธศาสตร์ชาติ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ นโยบายการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs)

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาบทบาทเชิงพัฒนาของวิทยาลัยชุมชนในการขับเคลื่อนแผนงานบูรณาการเพื่อแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำเป็นต้องอาศัยองค์ความรู้จากหลากหลายมิติ ทั้งด้านนโยบายระดับชาติ บทบาทของสถาบันอุดมศึกษาในเชิงพื้นที่ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาในสังคมพหุวัฒนธรรม และกรอบแนวทางการประเมินผลอย่างเป็นระบบ เพื่อให้สามารถเชื่อมโยงยุทธศาสตร์ภาครัฐกับภารกิจของวิทยาลัยชุมชนในระดับพื้นที่ได้อย่างรอบด้าน วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องจึงสามารถจัดเป็นประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

1) นโยบายและยุทธศาสตร์ระดับชาติ

รัฐบาลได้กำหนดแผนและนโยบายเพื่อการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างต่อเนื่อง อาทิ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ร่างแผนปฏิบัติการด้านการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. 2566–2570 และยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ซึ่งเน้นการบูรณาการด้านเศรษฐกิจ การศึกษา สังคม และความมั่นคง (Office of the National Economic and Social Development Council, 2018, 2022; National Security Council, 2022)

2) บทบาทของวิทยาลัยชุมชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

วิทยาลัยชุมชนดำเนินงานภายใต้แผนงานบูรณาการเพื่อแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ผ่านโครงการสำคัญ เช่น การส่งเสริมอาชีพแก่กลุ่มผู้เปราะบางและเยาวชน การพัฒนาเศรษฐกิจโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน การยกระดับทุนฐานดำรงชีพเพื่อลดความยากจน และการเสริมสร้างสังคมพหุวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง กิจกรรมเหล่านี้สะท้อนบทบาทหลักของวิทยาลัยชุมชนในการพัฒนาทักษะอาชีพ เสริมศักยภาพประชาชนให้พึ่งพาตนเอง และมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น (Office of the Higher Education Standards Committee, 2024)

3) แนวคิดพหุวัฒนธรรมและสันติวิธี

แนวคิดสังคมพหุวัฒนธรรม (Multiculturalism) มุ่งส่งเสริมความเข้าใจและการเคารพความหลากหลายทางชาติพันธุ์และศาสนา โดยใช้การศึกษาเป็นกลไกสำคัญ (Banks, 2019) ขณะเดียวกัน แนวคิดการศึกษาเพื่อสันติภาพ (Peace Education) เสนอให้ใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือสร้างสันติสุข ลดความหวาดระแวง และส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในบริบทความขัดแย้ง (Reardon, 1988)

4) การศึกษาเชิงพื้นที่และการพัฒนาโดยชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Development: CBA)

แนวคิด CBA มุ่งเสริมสร้างศักยภาพชุมชนให้จัดการและพึ่งพาตนเองได้ โดยสถาบันการศึกษาในพื้นที่ทำหน้าที่เป็น “ภาคีสันติสนุน” ที่เชื่อมโยงความรู้และนวัตกรรมเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาฐานราก ลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างความยั่งยืน (World Bank, 2003)

5) กรอบการประเมินผลและผลสัมฤทธิ์ของโครงการ

การประเมินผลในระดับพื้นที่ควรใช้ตัวชี้วัดที่สะท้อนการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านรายได้ครัวเรือน การมีส่วนร่วมของประชาชน การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และการพัฒนาทุนมนุษย์ ซึ่งสอดคล้องกับกรอบผลลัพธ์ของแผนงานบูรณาการจังหวัดชายแดนภาคใต้และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ที่มุ่งความครอบคลุมเท่าเทียม และยั่งยืน (United Nations Development Programme, 2020)

จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า แม้จะมีนโยบายและโครงการจำนวนมากที่มุ่งพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม แต่การขับเคลื่อนยังมีข้อจำกัดสำคัญ ได้แก่ การมีส่วนร่วมของประชาชนที่จำกัด การบูรณาการเชิงพื้นที่ที่ยังไม่ทั่วถึง และการขาดความเข้าใจในบริบทพหุวัฒนธรรม ขณะที่บทบาทของวิทยาลัยชุมชนในฐานะสถาบันอุดมศึกษาในกลุ่มที่ 3 ซึ่งมุ่งพัฒนาทักษะอาชีพ ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และสร้างสังคมพหุวัฒนธรรม ยังไม่ได้รับการศึกษาวิเคราะห์เชิงวิชาการอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะในมิติการเชื่อมโยงระหว่างนโยบายระดับชาติ กลไกการดำเนินงาน และผลลัพธ์ทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมในระดับพื้นที่

ช่องว่างขององค์ความรู้ที่งานวิจัยนี้มุ่งเติมเต็ม ได้แก่ (1) การขาดการวิเคราะห์บทบาทเชิงพัฒนาของวิทยาลัยชุมชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างเป็นระบบ (2) การไม่มีกรอบวิเคราะห์ที่เชื่อมโยงนโยบายระดับชาติ กลไกการดำเนินงาน และผลลัพธ์เชิงพื้นที่อย่างองค์รวม และ (3) การขาดแนวทางประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดการศึกษาและการพัฒนาชุมชนกับบริบทสังคมพหุวัฒนธรรม เพื่อตอบโจทย์ดังกล่าว งานวิจัยนี้จึงใช้กรอบแนวคิด “Four Pillars of Lifelong Learning” ของ UNESCO (1996) และ Casey (2020) ร่วมกับแนวคิดการพัฒนาโดยชุมชนเป็นฐาน (CBA) และแนวคิดสังคมพหุวัฒนธรรม เพื่อวิเคราะห์กลไกและแนวทางการดำเนินงานของวิทยาลัยชุมชนที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติและเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) อันจะนำไปสู่ข้อเสนอเชิงนโยบายที่เหมาะสม ยั่งยืน และสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ ทั้งนี้ สามารถสรุปแนวทางการศึกษาในลักษณะกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ดังภาพต่อไปนี้

ระเบียบวิธีวิจัย/วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การวิเคราะห์เชิงเอกสาร (Documentary Analysis) เพื่อศึกษาบทบาทและแนวทางการดำเนินงานของวิทยาลัยชุมชนในการสนับสนุนแผนงานบูรณาการเพื่อแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ และวิเคราะห์ความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาตินโยบายระดับพื้นที่ และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) โดยใช้กรอบแนวคิดสี่เสาหลักของการเรียนรู้ของ UNESCO (1996) และแนวคิดด้านการจัดการศึกษาในพื้นที่พหุวัฒนธรรมของ Casey (2020) เป็นกรอบวิเคราะห์หลัก ซึ่งการดำเนินการวิจัยประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ (1) แหล่งข้อมูล ใช้รายงานผลการดำเนินงานประจำปีของสถาบันวิทยาลัยชุมชน ภายใต้แผนงานบูรณาการเพื่อแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. 2565–2567 จำนวน 3 ฉบับ ครอบคลุมวิทยาลัยชุมชนในจังหวัดนราธิวาส ยะลา ปัตตานี และสงขลา (2) เครื่องมือและการรวบรวมข้อมูล ใช้ข้อมูลทุติยภูมิที่เผยแพร่อย่างเป็นทางการ โดยมีแบบบันทึกข้อมูล ตารางสังเคราะห์ และแนวคำถามเชิงวิเคราะห์เป็นเครื่องมือหลัก โดยไม่ดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนามเพิ่มเติม (3) การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จัดหมวดหมู่ตามประเด็นการวิจัยและตัวชี้วัดที่สะท้อนการเปลี่ยนแปลงในระดับพื้นที่ เช่น รายได้ครัวเรือน การมีส่วนร่วมของประชาชน การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และการพัฒนาทุนมนุษย์ โดยเชื่อมโยงกับกรอบ SDGs และแนวคิดเศรษฐกิจ BCG (Bio-Circular-Green Economy) (4) ระยะเวลาดำเนินการวิจัย ตั้งแต่เดือนมกราคมถึงกรกฎาคม พ.ศ. 2568 และ (5) การนำเสนอผล ใช้การสังเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบตาราง และการอธิบายเชิงพรรณนา เพื่อสะท้อนบริบท บทบาท และความเชื่อมโยงเชิงยุทธศาสตร์ของวิทยาลัยชุมชนกับการพัฒนาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

ผลการวิจัย

การศึกษานี้มุ่งวิเคราะห์บทบาทเชิงพัฒนาของวิทยาลัยชุมชนในการขับเคลื่อนแผนงานบูรณาการเพื่อแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ การยกระดับคุณภาพชีวิต และการเสริมสร้างสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ การศึกษาใช้รายงานการดำเนินงานของสถาบันวิทยาลัยชุมชน (ปีงบประมาณ พ.ศ. 2565-2567) เป็นแหล่งข้อมูลหลัก ข้อมูลถูกสกัดและสังเคราะห์เพื่อวิเคราะห์บทบาทเชิงพัฒนาแนวโน้มนโยบายเชิงประจักษ์ และความสอดคล้องกับนโยบายชาติ เพื่อให้เห็นถึงผลลัพธ์เชิงประจักษ์ และแนวโน้มที่เกิดขึ้นในระดับพื้นที่ นอกจากนี้ ยังได้วิเคราะห์ความสอดคล้องของแนวทางการดำเนินงานของวิทยาลัยชุมชนกับกรอบนโยบายระดับชาติ อันได้แก่ ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาตินโยบายการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) เพื่อตอบคำถามสำคัญว่า วิทยาลัยชุมชนในฐานะกลไกขับเคลื่อนทางการศึกษาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้มีส่วนสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงเชิงบูรณาการในมิติสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมอย่างไรบ้าง

1) ผลการวิเคราะห์บทบาทเชิงพัฒนาของวิทยาลัยชุมชน

วิทยาลัยชุมชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ทำหน้าที่เป็นกลไกเชิงพื้นที่ของรัฐในการสนับสนุนการพัฒนาทุนมนุษย์ เสริมสร้างอาชีพ และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนในพื้นที่อย่างครอบคลุมและทั่วถึง โดยเฉพาะภายใต้แผนงานบูรณาการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเป็นกรอบการดำเนินงานสำคัญของรัฐบาลที่มุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้างและยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชนในมิติต่าง ๆ โดยบทบาทเชิงพัฒนาของวิทยาลัยชุมชนจึงมิได้จำกัดเฉพาะการจัดการศึกษา แต่ยังรวมถึงการส่งเสริมศักยภาพด้านอาชีพ การพัฒนาทักษะที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ การยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน และการปลูกฝังค่านิยมสังคมพหุวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางศาสนา ภาษา และวัฒนธรรม จากการวิเคราะห์ข้อมูลรายงานผลการดำเนินงานของวิทยาลัยชุมชนระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. 2565-2567 พบว่า แนวทางการดำเนินงานของวิทยาลัยชุมชนสามารถจำแนกได้เป็น 3 ด้านหลัก ได้แก่ (1) ด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ (2) ด้านการยกระดับคุณภาพชีวิต และ (3) ด้านการเสริมสร้างสังคมพหุวัฒนธรรม รายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ผลลัพธ์การพัฒนาศักยภาพกลุ่มเป้าหมายและการเสริมสร้างสังคมพหุวัฒนธรรมของวิทยาลัยชุมชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ (พ.ศ. 2565-2567)

รายการ	วิทยาลัยชุมชนราวีวาส	วิทยาลัยชุมชนยะลา	วิทยาลัยชุมชนปัตตานี	วิทยาลัยชุมชนสงขลา	รวม (จำนวนเฉลี่ย (ร้อยละ))
จำนวนประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ได้รับการพัฒนา (คน)	3,446	3,039	2,351	2,740	11,576
ร้อยละของประชาชนที่ได้รับประโยชน์สามารถใช้ความรู้สร้างอาชีพ	86.88	83.83	89.59	89.04	87.34
ร้อยละการเพิ่มรายได้	5.88	5.00	5.00	5.88	5.44
จำนวนประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมสังคมพหุวัฒนธรรม (คน)	9,229	3,586	5,047	2,496	20,358
จำนวนชุมชนพหุวัฒนธรรมต้นแบบ (ชุมชน)	2	2	2	4	10
ร้อยละของประชาชนที่สามารถอยู่ในสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างสันติ	88.70	81.09	95.75	87.00	88.13

ที่มา: รายงานประจำปีของสถาบันวิทยาลัยชุมชน (ปีงบประมาณ พ.ศ. 2565-2567)

หมายเหตุ ข้อมูลในตารางแสดงให้เห็นถึงบทบาทและผลลัพธ์การดำเนินงานของวิทยาลัยชุมชนทั้ง 4 แห่งในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ภายใต้กรอบแผนงานบูรณาการเพื่อแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ช่วงปีงบประมาณ พ.ศ. 2565-2567 โดยเน้นการพัฒนาทักษะอาชีพ การยกระดับรายได้ และการเสริมสร้างสังคมพหุวัฒนธรรม

- ตัวชี้วัดด้านอาชีพสะท้อนผลลัพธ์เชิงประจักษ์จากกลุ่มเป้าหมายที่สามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพได้จริงและมีรายได้เพิ่มขึ้น

- ตัวชี้วัดด้านสังคมพหุวัฒนธรรมเน้นการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในบริบทที่มีความหลากหลายทางศาสนาและชาติพันธุ์ผลลัพธ์ดังกล่าวสะท้อนถึงศักยภาพของวิทยาลัยชุมชนในฐานะกลไกการพัฒนาเชิงพื้นที่ที่ตอบสนองต่อเป้าหมายของแผนยุทธศาสตร์และนโยบายของรัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากตารางที่ 1 พบว่า วิทยาลัยชุมชนในพื้นที่ 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ นราธิวาส ยะลา ปัตตานี และสงขลา มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาศักยภาพกลุ่มเป้าหมาย และส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างสันติ โดยสามารถวิเคราะห์ผลการดำเนินงานตามประเด็นสำคัญได้ดังนี้

(1) ด้านการพัฒนาทักษะอาชีพ วิทยาลัยชุมชนในพื้นที่ 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ วิทยาลัยชุมชนนราธิวาส ยะลา ปัตตานี และสงขลา ได้ดำเนินหลักสูตรอบรมระยะสั้นสำหรับประชาชนทั่วไป เยาวชน และกลุ่มผู้มีรายได้น้อย โดยเน้นการเสริมสร้างทักษะที่นำไปประยุกต์ใช้ได้จริง เช่น เกษตรอินทรีย์ การแปรรูปผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น การตลาดออนไลน์ และการส่งเสริมอาชีพอิสระ ทั้งนี้ วิทยาลัยชุมชนแต่ละแห่งออกแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่ ได้แก่ วิทยาลัยชุมชนนราธิวาสเน้นอาชีพด้านเกษตรและประมง วิทยาลัยชุมชนปัตตานีเน้นการแปรรูปอาหารและผลิตภัณฑ์พื้นถิ่น วิทยาลัยชุมชนยะลาเน้นงานหัตถกรรมและการตลาดดิจิทัล และวิทยาลัยชุมชนสงขลาเน้นการสร้างเครือข่ายผู้ประกอบการและพัฒนาอาชีพใหม่ ๆ ผลการดำเนินงานตลอด 3 ปีงบประมาณ (พ.ศ. 2565–2567) มีประชาชนเข้าร่วมรวม 11,576 คน โดยกว่าร้อยละ 80 สามารถนำความรู้ไปใช้สร้างรายได้จริง และมีรายได้เฉลี่ยเพิ่มขึ้นร้อยละ 5.44 สะท้อนถึงความสำเร็จของวิทยาลัยชุมชนทั้ง 4 แห่งในการยกระดับทักษะอาชีพและคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างเป็นรูปธรรม แม้จะมีจุดเน้นแตกต่างกัน แต่ผลลัพธ์โดยรวมแสดงถึงบทบาทเชิงพัฒนาที่สำคัญและต่อเนื่องของวิทยาลัยชุมชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

(2) ด้านการยกระดับคุณภาพชีวิต วิทยาลัยชุมชนทั้ง 4 แห่งได้ดำเนินกิจกรรมที่ครอบคลุมทั้งการจัดหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิต การอบรมการวางแผนทางการเงินครัวเรือน การเสริมสร้างสุขภาวะครอบครัว การรณรงค์ด้านสุขภาพ และการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับสิทธิและสวัสดิการของรัฐ โดยมุ่งเน้นประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะกลุ่มผู้มีรายได้น้อย เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ และครัวเรือนเปราะบาง กิจกรรมส่วนใหญ่เป็นหลักสูตรระยะสั้นหรือโครงการบริการวิชาการที่ออกแบบให้สอดคล้องกับศักยภาพและบริบทของพื้นที่ เช่น “โครงการครอบครัวสุขภาวะยั่งยืน” ของวิทยาลัยชุมชนนราธิวาสที่จัดการอบรมเชิงปฏิบัติการด้านโภชนาการและสุขภาพจิตครอบครัว เพื่อเสริมทักษะการดูแลสุขภาพในชีวิตประจำวันและสร้างสายสัมพันธ์ภายในครัวเรือน แม้รายละเอียดของกิจกรรมในแต่ละจังหวัดจะแตกต่างกัน แต่ผลการดำเนินงานโดยรวมมีความใกล้เคียงกัน และล้วนก่อให้เกิดผลลัพธ์เชิงบวกที่ช่วยให้ประชาชนเข้าถึงองค์ความรู้ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ลดช่องว่างทางโอกาส และยกระดับคุณภาพชีวิตอย่างเป็นรูปธรรมในสังคมพหุวัฒนธรรมของพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

(3) ด้านการเสริมสร้างสังคมพหุวัฒนธรรม วิทยาลัยชุมชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีบทบาทสำคัญในการสร้างความเข้าใจและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และศาสนา ผ่านกิจกรรมหลากหลาย เช่น เวทีสานเสวนาชุมชน การเรียนรู้ภาษาที่สอง การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม และการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นกลุ่มเยาวชน นักศึกษา และประชาชนทั่วไป เพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสาร ความเข้าใจอันดี และการยอมรับความแตกต่าง ตัวอย่างเช่น “โครงการอบรมเชิง

ปฏิบัติการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม” ของวิทยาลัยชุมชนปัตตานี ที่เปิดพื้นที่ให้ชาวไทยพุทธและมุสลิมได้ฝึกปฏิบัติและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เรียนรู้วัฒนธรรมซึ่งกันและกัน และร่วมกันทำกิจกรรมสาธารณะ ผลการดำเนินงานระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. 2565–2567 มีผู้เข้าร่วมกิจกรรมด้านพหุวัฒนธรรมรวม 20,358 คน โดยกว่าร้อยละ 81.09–95.75 สามารถอยู่ร่วมกับผู้ที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรมได้อย่างสันติ อีกทั้งยังเกิด “ชุมชนพหุวัฒนธรรมต้นแบบ” รวม 10 ชุมชน ได้แก่ จังหวัดนราธิวาส: ชุมชนทุ่งขมิ้น ตำบลตันหยงลิมอ อำเภอระแงะ และชุมชนบ้านเชิงเขา ตำบลปะลุกาสาเมาะอำเภอบาเจาะ จังหวัดยะลา: ชุมชนตะโล๊ะหลอ ตำบลตะโล๊ะหะลอ อำเภอรามัน จังหวัดปัตตานี: ชุมชนตำบลหนองแรต อำเภอยะหริ่ง และชุมชนบ้านท่าด่าน ตำบลตะโล๊ะกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง และจังหวัดสงขลา: ชุมชนตำบลสะบาย้อย อำเภอสะบาย้อย ชุมชนบ้านควนหรีน หมู่ 2 ตำบลเปียน อำเภอสะบาย้อย ชุมชนบ้านกระอาน ตำบลท่าม่วง อำเภอเทพา และชุมชนบ้านควนหรีน ตำบลท่าม่วง อำเภอเทพา กรณีดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า แม้แต่ละวิทยาลัยจะออกแบบกิจกรรมแตกต่างกันตามบริบทพื้นที่ แต่ทุกแห่งล้วนสร้างผลลัพธ์เชิงบวกที่ใกล้เคียงกัน สามารถพัฒนาสังคมพหุวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน และขับเคลื่อนการอยู่ร่วมกันอย่างสันติให้เป็นจริงอย่างมีประสิทธิภาพ

2) ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์และเป้าหมายการพัฒนา

การดำเนินงานของวิทยาลัยชุมชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ (พ.ศ. 2565–2567) มีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 นโยบายการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) โดยสะท้อนบทบาทของวิทยาลัยชุมชนในฐานะ “กลไกภาคการศึกษาระดับพื้นที่” ที่เชื่อมโยงนโยบายสู่การปฏิบัติ ผลการดำเนินงานสอดคล้องอย่างชัดเจนในด้านการสร้างความมั่นคงทางสังคม การลดความเหลื่อมล้ำ การพัฒนาทุนมนุษย์ และการเสริมสร้างระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมีรายละเอียดผลการวิเคราะห์ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์ความสอดคล้องของการดำเนินงานของวิทยาลัยชุมชนกับยุทธศาสตร์ชาติ นโยบายพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ และเป้าหมาย SDGs (พ.ศ. 2565–2567)

ประเด็นการดำเนินงานของวิทยาลัยชุมชน	ยุทธศาสตร์ชาติ/แผนแม่บท	นโยบายการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้	เป้าหมาย SDGs ที่เกี่ยวข้อง
การพัฒนาทักษะอาชีพและเพิ่มรายได้	ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ	การเสริมสร้างเศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่พิเศษ	SDG 1, SDG 8
การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน	ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบบริหารจัดการภาครัฐ	การเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมจากชุมชน	SDG 16, SDG 17
การจัดกิจกรรมส่งเสริมพหุวัฒนธรรม	ด้านความมั่นคง	การส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรม	SDG 16
การจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต	ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์	การเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม	SDG 4

ประเด็นการดำเนินงานของวิทยาลัยชุมชน	ยุทธศาสตร์ชาติ/แผนแม่บท	นโยบายการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้	เป้าหมาย SDGs ที่เกี่ยวข้อง
การสร้างนวัตกรรมพื้นที่และเครือข่ายชุมชน	แผนแม่บทด้านการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อการพัฒนา	การเชื่อมโยงทรัพยากรในพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ	SDG 9, SDG 11

ที่มา: ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี, แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13, นโยบายการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. 2565-2567, เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนแห่งสหประชาชาติ และรายงานผลการดำเนินงานของวิทยาลัยชุมชน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565-2567

จากตารางที่ 2 พบว่า การดำเนินงานของวิทยาลัยชุมชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. 2565-2567 มีความสอดคล้องอย่างเป็นระบบกับกรอบนโยบายระดับชาติและเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในหลายมิติ โดยสามารถสังเคราะห์สาระสำคัญได้ดังนี้

(1) ด้านการพัฒนาทักษะอาชีพและการเพิ่มรายได้ของประชาชน มีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ รวมถึงนโยบายที่มุ่งเสริมสร้างเศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่พิเศษ โดยเฉพาะในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้งยังเชื่อมโยงกับ เป้าหมาย SDGs ข้อ 1 (ขจัดความยากจน) และ ข้อ 8 (การจ้างงานที่มีคุณค่าและการเติบโตทางเศรษฐกิจ) อย่างชัดเจน

(2) ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาและการเรียนรู้ สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบบริหารจัดการภาครัฐ และนโยบายที่เน้นการสร้างความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในระดับพื้นที่ รวมถึง SDG 16 (สันติภาพ ความยุติธรรม และสถาบันที่เข้มแข็ง) และ SDG 17 (ความร่วมมือเพื่อการพัฒนา)

(3) ด้านการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงและนโยบายการส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับ SDG 16 ซึ่งมุ่งเน้นสังคมที่ปลอดภัย มีสันติ และไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง

(4) ด้านการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต แสดงถึงความสอดคล้องกับ ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ โดยวิทยาลัยชุมชนมีบทบาทในการเปิดโอกาสทางการศึกษาอย่างเท่าเทียมสำหรับทุกช่วงวัย และสัมพันธ์กับ SDG 4 (การศึกษาที่มีคุณภาพ)

(5) ด้านการสร้างนวัตกรรมพื้นที่และการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน วิทยาลัยชุมชนได้ดำเนินกิจกรรมที่เชื่อมโยงองค์ความรู้กับทรัพยากรในท้องถิ่น สนับสนุนการสร้างนวัตกรรมเพื่อการพัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับ แผนแม่บทด้านวิจัยและนวัตกรรม และ SDG 9 (อุตสาหกรรม นวัตกรรม และโครงสร้างพื้นฐาน) รวมถึง SDG 11 (เมืองและชุมชนที่ยั่งยืน)

การดำเนินงานของวิทยาลัยชุมชนมีลักษณะเป็น “การขับเคลื่อนแผนงานบูรณาการเชิงพื้นที่” ที่มีความสอดคล้องกับนโยบายระดับบน และสามารถสะท้อนการบรรลุเป้าหมายเชิงโครงสร้างในระยะยาวทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา และการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาบทบาทเชิงพัฒนาของวิทยาลัยชุมชนในการขับเคลื่อนแผนงานบูรณาการเพื่อแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยวิเคราะห์ทั้งกลไกการดำเนินงานเชิงพื้นที่และความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติและเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ซึ่งผลการวิจัยสามารถอภิปรายได้ดังนี้

1) **บทบาทเชิงพัฒนาของวิทยาลัยชุมชน: การส่งเสริมทักษะอาชีพ การยกระดับคุณภาพชีวิต และการเสริมสร้างสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน** ผลการวิจัยสะท้อนว่าวิทยาลัยชุมชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีบทบาทสำคัญในฐานะสถาบันอุดมศึกษากลุ่มที่ 3 ที่ทำหน้าที่ขับเคลื่อนการพัฒนาเชิงพื้นที่อย่างรอบด้าน โดยเฉพาะการพัฒนาทักษะอาชีพ การยกระดับคุณภาพชีวิต และการสร้างสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ข้อมูลจากรายงานประจำปีของสถาบันวิทยาลัยชุมชน (ปีงบประมาณ พ.ศ. 2565–2567) ระบุว่า มีประชาชนกว่า 11,576 คน ได้รับการพัฒนาทักษะอาชีพ และมากกว่าร้อยละ 80 สามารถนำความรู้ไปใช้สร้างรายได้จริง ส่งผลให้รายได้เฉลี่ยเพิ่มขึ้นร้อยละ 5.44 ตัวอย่างเช่น โครงการ “ตำบลมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” ที่มุ่งพัฒนาทักษะด้านการเกษตรอินทรีย์และการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชน รวมถึงโครงการอบรมอาชีพสำหรับกลุ่มเปราะบางและเยาวชนในพื้นที่ ซึ่งช่วยเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและลดความเหลื่อมล้ำในระดับครัวเรือน โดยค้นพบเหล่านี้สอดคล้องกับ Four Pillars of Learning ของ UNESCO (1996) และ Casey (2020) ที่ชี้ให้เห็นความสำคัญของการเรียนรู้เพื่อรู้ การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติ การเรียนรู้เพื่ออยู่ร่วมกัน และการเรียนรู้เพื่อเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ รวมถึงแนวคิด Community-Based Development (CBA) ของ World Bank (2003) ที่ย้ำว่าสถาบันการศึกษาควรทำหน้าที่เป็น “ภาคีสันติสนุน” เชื่อมโยงองค์ความรู้ ทรัพยากร และการมีส่วนร่วมในระดับชุมชน ผลลัพธ์ยังสอดคล้องกับข้อเสนอของ Banks (2019) และ Reardon (1988) ที่ย้ำว่าการศึกษาในพื้นที่พหุวัฒนธรรมต้องมุ่งสร้างความเข้าใจระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ และใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการสร้างสันติภาพอย่างยั่งยืน

2) **ความสอดคล้องของการดำเนินงานของวิทยาลัยชุมชนกับยุทธศาสตร์ชาติและเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)** ผลการวิเคราะห์ชี้ว่า การดำเนินงานของวิทยาลัยชุมชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (Office of the National Economic and Social Development Council, 2018, 2022); แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ; และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (National Security Council, 2022) โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพคน การลดความเหลื่อมล้ำ และการเสริมสร้างความมั่นคงในพื้นที่ ข้อมูลจากรายงานประจำปีของสถาบันวิทยาลัยชุมชน (ปีงบประมาณ พ.ศ. 2565–2567) สะท้อนผลลัพธ์เชิงประจักษ์ เช่น การพัฒนาทักษะอาชีพให้ประชาชนกว่า 11,000 คน รายได้เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 5.44 และการจัดกิจกรรมเสริมสร้างสังคมพหุวัฒนธรรมที่มีผู้เข้าร่วมกว่า 20,000 คน ผลลัพธ์ดังกล่าวสามารถเชื่อมโยงกับ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ได้แก่ SDG 4 (การศึกษาที่เท่าเทียม); SDG 8 (การจ้างงานและการเติบโตทางเศรษฐกิจ); SDG 16 (สันติภาพ ความยุติธรรม และสถาบันที่เข้มแข็ง); และ SDG 17 (ความร่วมมือเพื่อการพัฒนา) (United Nations Development Programme, 2020) อย่างไรก็ตาม นอกจากนี้ กลไกการดำเนินงานของวิทยาลัยชุมชนมีลักษณะ Bottom-Up ที่เริ่มจากความต้องการของชุมชน และเชื่อมโยงสู่ระดับนโยบาย ซึ่งสะท้อนข้อเสนอของ Thamphithak (2022) ที่ศึกษาปัจจัยด้านโครงสร้าง

กระบวนการ และการมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายรัฐไปใช้จริงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดย Thamphithak ชี้ว่าการแก้ไขปัญหาในพื้นที่จะสัมฤทธิ์ผลได้ก็ต่อเมื่อรัฐสามารถบูรณาการนโยบายให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่และสร้างการมีส่วนร่วมจากประชาชน ไม่ใช่การขับเคลื่อนจากภาครัฐฝ่ายเดียว ในทำนองเดียวกัน วิทยาลัยชุมชนได้แสดงบทบาทสำคัญในฐานะ “สะพานเชื่อม” (Bridge) ที่ช่วยลด “ช่องว่างเชิงนโยบาย” (Policy Gap) ตามที่ Suksrithong (2020) และ Ahama & Leknoi (2024) ได้กล่าวไว้ ผ่านการสร้างพื้นที่กลางทางการเรียนรู้ซึ่งเปิดโอกาสให้เสียงของประชาชนถูกส่งต่อถึงผู้กำหนดนโยบาย และนำไปสู่การพัฒนาที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืนมากยิ่งขึ้น

สรุปองค์ความรู้

องค์ความรู้/นวัตกรรมจากการวิจัย การวิจัยเรื่อง “บทบาทเชิงพัฒนาของวิทยาลัยชุมชนในการขับเคลื่อนแผนงานบูรณาการเพื่อแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้” ได้สังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ที่สะท้อนบทบาทของวิทยาลัยชุมชนในฐานะ “ตัวกลางทางการศึกษาและการพัฒนา” ที่สามารถเชื่อมโยงนโยบายระดับชาติให้สอดคล้องกับบริบทสังคมพหุวัฒนธรรมในพื้นที่ โดยเน้นการพัฒนาทักษะอาชีพ การยกระดับคุณภาพชีวิต และการสร้างสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน องค์ความรู้นี้เกิดจากกลไกการทำงานแบบ Bottom-Up ที่เริ่มจากความต้องการของชุมชนและเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ชาติและเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) จนเกิดผลลัพธ์เชิงประจักษ์ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม อีกทั้งยังสอดคล้องกับกรอบ Four Pillars of Learning (UNESCO, 1996; Casey, 2020) ได้แก่ (1) Learning to Do: การสร้างทักษะอาชีพ (2) Learning to Know: การเสริมสร้างองค์ความรู้ (3) Learning to Live Together: การอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรม และ (4) Learning to Be: การพัฒนาคุณค่าความเป็นมนุษย์ โดยองค์ความรู้ดังกล่าวจึงถือเป็นนวัตกรรมเชิงวิชาการที่ผสมผสานพันธกิจด้านการศึกษาเข้ากับการพัฒนาเชิงพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

การถ่ายทอดและการนำไปใช้ประโยชน์ องค์ความรู้จากงานวิจัยนี้สามารถประยุกต์ใช้ได้หลายระดับ ได้แก่ (1) ระดับนโยบาย: ใช้เป็นข้อมูลเชิงประจักษ์เพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนและความร่วมมือจากทุกภาคส่วน (2) ระดับสถาบันการศึกษา: วิทยาลัยชุมชนสามารถนำกรอบแนวคิดไปพัฒนาหลักสูตร กิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และโครงการเฉพาะที่ตอบสนองต่อบริบทและศักยภาพของพื้นที่ และ (3) ระดับชุมชน: ถ่ายทอดผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการ การสร้างชุมชนต้นแบบ และการจัดตั้งเครือข่ายการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างศักยภาพประชาชนในการพึ่งพาตนเอง ลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างสังคมพหุวัฒนธรรมที่เข้มแข็งและยั่งยืนในระยะยาว

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทเชิงพัฒนาของวิทยาลัยชุมชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ภายใต้กรอบแนวคิดสี่เสาหลักของการเรียนรู้ สามารถสังเคราะห์ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ได้ 3 ระดับ ดังนี้

1) ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

- (1) พัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทวัฒนธรรมของพื้นที่
- (2) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างต่อเนื่องในทุกขั้นตอนการดำเนินงาน
- (3) สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภาครัฐ เอกชน และองค์กรศาสนาเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนา

2) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- (1) กำหนดนโยบายสนับสนุนวิทยาลัยชุมชนให้เป็นกลไกหลักในการพัฒนาท้องถิ่นชายแดนใต้
- (2) จัดสรรกองทุนหรืองบประมาณเฉพาะกิจสำหรับการดำเนินโครงการร่วมกับชุมชน
- (3) ขยายผลรูปแบบการดำเนินงานที่ประสบความสำเร็จไปยังพื้นที่อื่นที่มีลักษณะคล้ายคลึง

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

- (1) วิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนารูปแบบการดำเนินงานของวิทยาลัยชุมชนในบริบทที่หลากหลาย
- (2) ศึกษาเชิงเปรียบเทียบระหว่างวิทยาลัยชุมชนในพื้นที่ชายแดนใต้กับพื้นที่พหุวัฒนธรรมอื่น
- (3) พัฒนาตัวชี้วัดเฉพาะในการประเมินบทบาทของวิทยาลัยชุมชนต่อการพัฒนาชุมชนและสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง (References)

- Aham, A., & Leknoi, U. (2024). Higher education scholarships for youth development and sustainable development goals in Thailand's southern border provinces. *Walailak Prachasamosom Journal*, 14(1), 227–246.
- Banks, J. A. (Ed.). (2007). *Diversity and citizenship education: Global perspectives (1st ed.)*. Jossey-Bass.
- Casey, T. (2020). Four pillars of lifelong learning: Revisited in contemporary education policy. *International Journal of Lifelong Learning*, 39(2), 115–130.
- National Security Council. (2022). *Policy on the Administration and Development of the Southern Border Provinces of Thailand (2022–2024): Operational Plan for the Administration and Development of the Southern Border Provinces (2023–2027)*. Bangkok: National Security Council, Office of the Prime Minister.

- Office of the Higher Education Standards Committee. (2024). *Announcement of the Higher Education Standards Committee on Higher Education Standards in Accordance with the Grouping of Higher Education Institutions B.E. 2567 (2024)*. Royal Thai Government Gazette, 141 (Special Part 146 Ng), May 27, 2024. Retrieved from <https://ratchakitcha.soc.go.th>
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2018). *Master plans under the National Strategy (2018–2037)*. Bangkok: Office of the Prime Minister. Retrieved from <https://nscr.nesdc.go.th>
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2022). *The 13th National Economic and Social Development Plan (2023–2027)*. Bangkok: Office of the National Economic and Social Development Council. Retrieved from <https://www.nesdc.go.th>
- Reardon, B. A. (1988). *Comprehensive peace education: Educating for global responsibility*. Teachers College Press.
- Suksrithong, J. (2020). Enhancing the effectiveness of multicultural social policy implementation in Thailand's southern border provinces. *National Defense College Journal*, 11(3), 70–83.
- Thamphithak, S. (2022). Factors affecting the implementation of government policies for resolving problems in the southern border provinces of Thailand. *Journal of Public Policy and Affairs*, 1(1), 27–42.
- UNESCO. (1996). *Learning: The treasure within – Report to UNESCO of the International Commission on Education for the Twenty-first Century (J. Delors, Chair)*. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000109590>
- United Nations Development Programme. (2020). *Human development report 2020: The next frontier – Human development and the Anthropocene*. New York: UNDP. Retrieved from <https://hdr.undp.org/content/human-development-report-2020>
- World Bank. (2003). *World development report 2004: Making services work for poor people*. Washington, DC: World Bank and Oxford University Press.